

Alkmaar restaureert binnenstad

156 De grachten in de Alkmaarse binnenstad hebben illustere namen. Namen als het Verdronkenoord, de Mient, het Lutik Oudorp, de Kooltuin. Ze zijn er nog steeds, die grachten. En er langs staan pakhuizen en monumentale pandjes te onderstrepen dat de Alkmaarse binnensstad feitelijk één groot monument is. Het klein-Amsterdam van de Noordkop.

Dempen die boel en tegen de vlakke met die panden. Verkeersdoorbraken moeten er komen. Kantoren. Bedrijven. Een modern winkelcentrum. Dat was in het begin van de jaren zestig nog het plan van prof. Wieger Bruin. En van het gemeentebestuur.

De Bond Heemschut kan er trots op zijn één van de actievoerders te zijn geweest, die ervoor zorgden dat de professor bij de Alkmaarders lelijk op de koffie kwam.

Het dempen van de grachten ging niet door, maar latere plannen van ir. Kuiper voorzagen toch in die verkeersdoorbraken en de sloop van vele oude panden.

Het is nog geen tien jaar geleden dat een actiecomité Sanering Oostelijk Stadsdeel (SOS) de plannen radicaal wist om te buigen naar de drie grote R's: Restauratie, Renovatie, Rehabilitatie. Een nieuw bestemmingsplan, waarin de bevolking zelf ten volle werd betrokken, voorzag in het herstel van de woon- en werkfunctie van de binnenstad. Kleine handels- en ambachtelijke bedrijfjes moesten in de plaats komen van storende, te veel verkeer aantrekkende, lawaaiige en stankverspreidende bedrijven. De grachten

moesten worden gereconstrueerd, alle 170 monumenten in dit stadsdeel gerestaureerd en alle tot halve krotten verzakte beeldbepalende panden gerehabiliteerd.

'Wat ruikt er nou lekkerder dan een warm broodje?', zou bakker Blanken vijf jaar geleden al uitroepen en hij zit met zijn winkeltje nog aan het inmiddels volledig gereconstrueerde Verdronkenoord.

Maar zijn grote bakkerij, waar hij het brood bakt voor tal van instellingen, moet nu toch verdwijnen uit de buurt en zo zijn er tal van andere bedrijven verhuisd naar het nieuwe terrein Beverkooq.

De reconstructie van het Verdronkenoord gaf de bewoners van de binnenstad het vertrouwen dat het gemeentebestuur, onder leiding van de Commissaris der Koningin drs. R. de Wit, de grote sloophamer van de kaalslag had opgeborgen achter het vaandel van het behoud. Jongeren stortten zich gretig op vrijkomende, vervallen pandjes om ze eigenhandig op te knappen. De bestrating, lantaarns, beplanting en het verdere straatmeubilair werden aan het gereconstrueerde aanzien aangepast en zo begon vanuit het Verdronkenoord de victorie. Door stegen als het Fnidsen, de Hekelstraat, de St. Jacobsstraat en het roodgloeiende straatje van sexueel vertier, de Achterdam, zette het zich voort. De auto werd er taboe verklaard; de voetganger kreeg voorrang; de boetieks en bistro's, galerieën en ambachtelijke nijverheidswinkeltjes verdrongen zich.

1) HET GERESTAUREERDE MORIAANSHOOFD IN DE LANGESTRAAT. DATEREND VAN ± 1730. DE BEELDENGROEP OP DE ATTIEK STELT VOOR 'DE TIJD ONTHULT DE WAARHEID'

2) STIJLKAMERS IN HET MORIAANSHOOFD. VERMOEDELIJK DATEREND VAN OMSTREEKS 1760

3) HET VERDRONKENOORD. OP DE ACHTERGROND DE TOREN VAN DE DOMINERENDE DOMINICUSKERK, DIE HELAAS ONLANGS DOOR DE MINISTER VAN CRM VAN DE MONUMENTENLIJST IS AFGEVOERD

De gemeente schuwde het grotere werk niet en pakte o.a. de kapitale restauraties van De Waag, het Moriaanshoofd, de Accijnstoren, de Lutherse kerk, het Wildemanshofje en nog zo'n 70 panden fors aan.

'De Visbanken en de toren van het stadhuis staan nu op de nominatie', vertelt het hoofd Monumentenzorg de heer Leo Landzaat. 'Maar ik weet niet of we dat dit jaar nog voor elkaar krijgen. Wel gaan we door met de restauratie van gemiddeld twintig panden per jaar. Dankzij de Interim Saldo Regeling Stadsvernieuwing hebben we er het geld voor, maar helaas geen klanten. Daarom zoeken we het nu zoveel mogelijk in de restauratie van eigen gemeentelijke panden.'

Bij de particuliere woningbezitter is het

enthousiasme de laatste tijd wat geluwd. Men hoort verhalen over subsidie-stops en over anderen die in moeilijkheden zijn gekomen door hoge hypotheekrentes, dan wel door het lange wachten op toegekende subsidiegelden.

'Jammer dat er wat vertraging komt in de restauratie van particuliere panden', zegt Landzaat. 'Maar wij gaan door. We zijn nu bezig met het Luttik Oudorp en dan niet alleen met de gracht zelf, de kademuuren en bruggen, maar ook met de oude pakhuizen die de gemeente in de afgelopen jaren al heeft aangekocht van bedrijven die zijn verhuisd.'

Veel deining is er nog geweest toen uit de restauratieplannen van het Verdronkenoord bleek dat de gracht aanmerkelijk smaller zou worden. Helaas bleek het te

157
 duur te worden om de nieuwe walmuren op te trekken op de plaats van de oude en daarom werden ze vóór de oude gebouwd.

Voor het Luttik Oudorp kan de versmalting beperkt blijven tot aan elke kant 40 à 45 cm door schuin te heien. Toch kost dat alleen al drie miljoen, terwijl voor de gelijktijdige aanleg van riolering en voor de vervanging van vier bruggen nog eens zo'n bedrag nodig is. Daarbij zal de St. Annastraatbrug gereconstrueerd worden, omdat die waarschijnlijk Neerlands oudste, nog bestaande stalen basculebrug is. Na het vernieuwen van al deze bruggen kunnen schepen vanuit het Noordhollands Kanaal weer doorvaren tot aan de Kaasmarkt.

Op de hoek van het Luttik Oudorp en de Kooltuin, ook zo'n prachtig grachtje, bouwt de gemeente in een complex pandjes tien appartementen en twee winkels. Een oud meelpakhuis wordt gerestaureerd en weer als pakhuis in gebruik genomen; op de plaats van een aantal verbrande pakhuizen worden woningen gebouwd en in een volgend complex komen woningen en ambachtswerkplaatsen.

Tegelijk zijn er vergevorderde plannen voor renovatie van het oostelijk stadsdeel 2 en worden laat negentiende-eeuwse wijken als de Spoorbuurt, het Schermer-eiland/Eilandswal opgeknapt in plaats van gesloopt, zoals aanvankelijk het plan was.

Dankzij het behoud van de grachten herrijst het oude Alkmaar op de brokstukken van wat er nog van het verleden over is. Het middeleeuwse stratenpatroon is gehandhaafd gebleven. Het oude, nieuwe leven erlangs bloeit er op een wijze die 'moderne' stedenbouwkundigen nooit voor mogelijk hadden gehouden.

De binnenstad van Alkmaar is gevrijwaard gebleven van de kaalslag die andere oude steden heeft geteisterd. Het is nu dan ook 'beschermd stadsgezicht' geworden. Zo hoórt het ook, want Leo Landzaat zegt het niet voor niets: 'In feite is de binnenstad één groot monument.' Kaas is natuurlijk heilig in de oude kaasmarktstad Alkmaar. Daarom mogen de oude kaaspakhuizen in de binnenstad gehandhaafd blijven.

Graag had Alkmaar er allang een nationaal kaasmuseum aan toegevoegd. Dat

had moeten komen in de gerestaureerde Waag. Maar als er één project tegenzit, dan is het dat kaasmuseum wel. Aanvankelijk zou het al in 1976/'77 worden geopend, maar toen zat de restauratie van de Waag wat tegen. Begin '78 zou de gemeenteraad zes ton uittrekken voor restauratie van het interieur en inrichting van het museum in de grootste Kaaswaag van Nederland.

Maar de gemeenteraad bleek niet zo kaasmarkt-minded, zag het als een toeristische, commerciële show en was niet bereid daar voetstoots nog eens een museum met horeca-exploitatie en kaaswinkel aan toe te voegen.

Daarna is het opnieuw stil geworden in de Waag. De kaasmarkten gingen door,

maar Alkmaar moest met lede ogen aanzien hoe de Flevohof de collectie Staverman uit Schagen aankocht. Prachtige kaasattributen, waaronder enkele magnifieke persen en karnen. De Flevohof is er klaar voor ze onder te brengen in een museum die een beeld geeft van de boerenkaas- en -boterbereiding. In Alkmaar kan een commissie van voorbereiding zijn tienjarig bestaan vieren, zonder dat dit een kaasmuseum heeft opgeleverd.

Het laatste grote restauratie-object dat kort geleden in Alkmaar is gereedgekomen, maar in augustus officieel wordt geopend, is het Hof van Sonoy. Het is een merkwaardig complex dat in U-vorm is gebouwd en is ontstaan uit het al in 1400 gebouwde Sint Maria Magdalenaklooster. Diedrick van Sonoy, gouverneur van het Noorderkwartier werd er in 1576 eigenaar van en sindsdien heet het Hof van Sonoy. Bij de restauratie, die ruim drie miljoen heeft gekost, zijn er negen appartementen, drie ateliers en vier ideële winkels ingericht. De Katholieke Werkende Jongeren krijgen er hun ontmoetingsruimten.

In 1970 verlieten de laatste bejaarden het Hof van Sonoy. Het zou nog tot eind 1977 duren eer alle instanties en de eigenaresse, de Stichting Hervormd Jeugdwerk, het eens konden worden over de financiering van de restauratieplannen

4) HET HERSTEL VAN DE WALMUREN VAN HET LUTTIK OUDORP IS BEGONNEN. OP DE ACHTERGROND HET WAAGGEBOUW (15- 16- EEUW), GERESTAUREERD IN 1975-1976

5) HET 'HOF VAN SONOY'. WAARVAN DE RESTAURATIE ONLANGS GEREED IS GEKOMEN

FOTO'S: J. ELSINGA, ALKMAAR

G. Le Belle

